

Ons kenmerk
SM/HU
Datum: 25 mei 2021

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
T.a.v. mevrouw M.I. Hamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Onderwerp: kabinetsformatie 2021

Geachte informateur, geachte mevrouw Hamer,

Nederland staat voor grote uitdagingen. Nu wij langzaam uit de coronacrisis kruipen zal werk gemaakt moeten worden van een omslag in vele sectoren, om te kunnen voldoen aan de internationale klimaat- en biodiversiteitsdoelstellingen, om (duurzaam) wonen voor iedereen betaalbaar te houden, om te zorgen dat iedereen mee kan komen in de steeds verdere digitaliserende maatschappij en om te zorgen dat Nederland gezond blijft (en wordt).

Door het corona-virus stond de gezondheid van burgers de afgelopen tijd onder zware druk, evenals het zorgsysteem. Door stevig beleid van de overheid, met onorthodoxe maatregelen die soms tot felle discussies leidden over vrijheid versus volksgezondheid, lijkt Nederland de crisis relatief goed te doorstaan. Dit was alleen mogelijk met een overheid die haar beleid baseert op (wetenschappelijke) kennis en adviezen van onafhankelijke instanties. Deze crisis heeft aangetoond dat een sterke overheid nodig is om de maatschappij en haar burgers te beschermen. Een sterke overheid die regie voert en richting geeft maar die ook kaders stelt zodat bedrijven en burgers weten waar zij aan toe zijn. Maar ook een overheid die rekening houdt met andere legitieme belangen, zoals persoonlijke vrijheid en privacy.

De Consumentenbond ziet grote parallellen tussen de coronacrisis en een aantal belangrijke dossiers waarvan wij vinden dat het volgende kabinet hier stevig beleid op moet maken, zonder grondrechten van burgers en consumenten te verwaarlozen. Immers, de overheid moet niet ten koste van alles en iedereen 'sterk zijn', maar juist te allen tijde dienend zijn aan haar burgers.

Rechten onder druk, omslag in beleid vereist

De toeslagenaffaire is een voorbeeld waaruit blijkt dat de overheid soms helaas niet aan de kant van de burger staat, integendeel zelfs. De Consumentenbond ziet dat ook de rechten van consumenten nog vaak onder druk staan, bijvoorbeeld doordat toezichthouders als de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) of de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) onvoldoende zijn toegerust voor hun taken, of zelfs onder druk van het kabinet hun wettelijke taak om consumenten te beschermen opzij moeten zetten (Inspectie Leefomgeving en Transport). Ook staan consumentenbelangen onder druk doordat internationale vrijhandel kan leiden tot lagere standaarden voor consumenten- en milieubescherming. Dit alles is onacceptabel.

De overheid moet juist bondgenoot zijn van de burger, en ook van de consument. Verworven consumentenrechten moeten worden nageleefd en de overheid moet een goed marktmeester zijn zodat de markt en de maatschappij kunnen voldoen aan de uitdagingen van de toekomst.

Hiervoor is een stevige omslag nodig ten opzichte van het beleid van vorige kabinetten: beleid waarbij regelmatig te veel is vertrouwd op marktwerking en waarbij middelen als zelfregulering en convenanten zijn ingezet voor de aanpak van grote maatschappelijke problemen. Dit beleid heeft op veel fronten geen of onvoldoende effect gehad. Dit moet worden vervangen door wetgeving en onafhankelijk toezicht.

De Consumentenbond wil u daarom, ten behoeve van de formatiebesprekingen, de volgende aandachtspunten meegeven die specifiek voor consumenten belangrijk zijn.

1) Versteving machtspositie van consumenten

Consumenten zijn vrijwel per definitie de zwakkere partij tegenover bedrijven die hun rechten schenden: denk hierbij aan het ontfutselen, verhandelen en misbruiken van persoonsgegevens (zelfs van kinderen) door techbedrijven, fraude met (onveilig) voedsel, luchtvaartmaatschappijen die consumentenrechten aan de laars lappen, misleidende milieucclaims en greenwashing, etc.

De toegang tot het recht staat onder druk, dat bleek bij de toeslagenaffaire; de sociale advocatuur maar ook de alternatieve geschillenbeslechting staat regelmatig onder druk. De Consumentenbond wil daarom dat de rechten van burgers en consumenten niet alleen bij wet geregeld zijn, maar dat juist het halen en krijgen van je recht bij schendingen van de wet, speerpunt wordt van het volgende kabinet.

Om rechten van consumenten te beschermen zijn sterke toezichthouders essentieel. Wij stellen vast dat bijvoorbeeld de NVWA en de AP grote moeite hebben om hun taken uit te voeren. Meer middelen voor toezichthouders zijn beslist noodzakelijk, evenals op sommige punten een steviger positie en bevoegdheden.

Met andere woorden: het borgen van een gelijk speelveld voor consumenten ten opzichte van de bedrijven met wie zij te maken hebben. Toegang tot het rechtssysteem én inzet van sterke en goed toegeruste toezichthouders: ACM, ILT, AP, Agentschap Telecom (AT), NVWA, AFM, DNB om consumenten te beschermen.

Specifiek willen wij nog benoemen dat consumenten hulp nodig zullen hebben om mee te komen in de pensioentransitie. Het stelsel vraagt veel meer zelfredzaamheid maar is tevens voor de gemiddelde burger ingewikkeld. Daarom is het tijd om een Pensioenautoriteit op te richten die de consument tijdens de transitie helpt te begrijpen wat pensioen kost en wat het oplevert. De Pensioenautoriteit kan het vliegwiel zijn om deze beweging in gang te zetten door consumenten laagdrempelig te activeren, te adviseren en fouten in pensioencomputaties te (doen) herstellen.

2) Gezondheid

Preventie staat dankzij het beleid van het vorige kabinet steviger op de agenda. Echter, het moet nóg hoger op de agenda en er moet daadwerkelijk effectief beleid worden gemaakt. Corona heeft aangetoond dat met name mensen met overgewicht kwetsbaar zijn. Zij zijn degenen die voornamelijk op de IC's terecht komen. Dit was tijdens de coronacrisis het geval, maar mensen met overgewicht zijn ook zónder een dergelijke pandemie degenen die veel vaker in de ziekenhuizen terechtkomen. Mensen met overgewicht lopen grote kans op het ontwikkelen van aandoeningen als diabetes type 2, hoge bloeddruk, galstenen, hart- en vaatziekten, rug- en gewrichtsklachten, slaapapneu en bepaalde soorten kanker.

Preventie moet dus véél hoger op de agenda maar het moet ook minder vrijblijvend. De wetenschap heeft allang aangetoond dat een gezonde leefstijl niet begint bij het individu - de consument -, maar dat de *omgeving* gezond moet zijn. Dat betekent: de gezonde keuze de logische en makkelijke keuze. Het levensmiddelenbedrijfsleven is niet in staat gebleken zichzelf op dit vlak te reguleren, waardoor maatregelen vanuit de overheid nodig zijn. Daarom moet worden ingezet op regelgeving om misleidende marketing en kindermarketing tegen te gaan, producten gezonder te maken (regelgeving t.a.v. de hoeveelheid zout, suikers en vetten), daadwerkelijk heldere etikettering (spoedige invoering NutriScore), en een suikertaks op frisdranken. Dit alles op basis van de wetenschappelijke inzichten en vele (onafhankelijke) adviesrapporten die hierover beschikbaar zijn.

3) Verduurzaming van consumptie

Een van de grote uitdagingen voor de toekomst is verduurzaming. Om klimaatverandering en verlies van biodiversiteit tegen te gaan zal er in vele sectoren een enorme omslag moeten worden gemaakt. De Consumentenbond streeft naar een duurzamere consumptie, waarbij consumenten worden gefaciliteerd om de duurzame keuze te maken. Dat betekent bijvoorbeeld praktische ontzorging door forse financiële ondersteuning van consumenten bij de verduurzaming van hun woning, en waarborgen voor de kwaliteit van installateurs. Echter, dit betekent óók een eerlijke verdeling van de energiebelasting zodat grote industriële spelers niet meer worden bevoordeeld met een tarief dat energieconsumptie alleen maar stimuleert. Consumenten betalen nu maar liefst ca. 130 keer meer energiebelasting over hun elektriciteitsverbruik dan grootverbruikers. Op het gebied van voeding geldt, dat gezondere producten vaak ook duurzamer zijn. Door consumptie hiervan te stimuleren, bijvoorbeeld door groenten en fruit goedkoper of btw-vrij te maken, snijdt het mes aan twee kanten.

Om duurzame consumptie mogelijk te maken, dient ook het handelsbeleid hierop in te spelen. De 'race to the bottom' moet worden tegengegaan en Nederland dient in de EU en de WTO het voortouw te nemen om te zorgen dat producten die worden geïmporteerd, aan minimaal dezelfde productiestandaarden voldoen als wanneer zijn in de EU zijn geproduceerd. Ook voor verduurzaming geldt dat er al vele onafhankelijke, (wetenschappelijk) onderbouwde adviezen liggen.

4) Digitalisering

Speciale aandacht vragen wij ook voor de digitalisering van de maatschappij, en de verstrekende gevolgen daarvan voor grote groepen consumenten. Digitalisering zorgt voor gemak en vooruitgang, maar er kleven ook grote risico's aan en een deel van de consumenten dreigt achterop te raken bij de rest van de bevolking doordat ontwikkelingen te ingewikkeld zijn of te snel gaan. Van het komende kabinet verwachten wij extra inzet en aandacht voor:

- Bescherming persoonsgegevens van kinderen;
- Versterking van toezichthouders AP (bescherming persoonsgegevens) en AT (veiligheid producten met digitale inhoud) zodat huidige en toekomstige regelgeving wordt nageleefd;
- Het voorkómen van datalekken. Deze worden steeds talrijker en consumenten lopen steeds grotere risico's door de opkomst van criminaliteit op dit vlak;
- Tegengaan 'digidwang': bijna alles moet tegenwoordig digitaal met gevolgen voor o.a. laaggeletterden en ouderen;
- behoud van de mogelijkheden om contant te betalen;
- het in goede banen leiden van kunstmatige intelligentie, zodat consumenten hiervan profiteren en geen nadelen ondervinden.

Tot slot

In deze brief hebben wij benadrukt op welke gebieden en in welke markten grote veranderingen nodig zijn en stevig overheidsbeleid essentieel is, zodat consumenten een volwaardige bijdrage kunnen leveren. Echter, nog vele andere kwesties die van belang zijn voor consumenten vergen de aandacht. Korthedshalve verwijzen wij hiervoor naar de uiteenzetting in ons verkiezingsmanifest, dat te vinden is als bijlage bij deze brief.

Wij wensen u veel succes met uw werkzaamheden. Uiteraard zijn wij graag bereid een nadere toelichting te geven.

Met vriendelijke groet,

Sandra Molenaar
algemeen directeur

Consumenten
bond

Bijlage: verkiezingsmanifest